

Małgorzata Wrzolek-Romańczuk

Obowiązki informacyjne spółdzielni a ochrona danych osobowych

Palestra 58/7-8(667-668), 103-112

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OBOWIĄZKI INFORMACYJNE SPÓŁDZIELNI A OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH

I. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Nowelizacja ustawy z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze¹ ustawą z 2005 r.² i 2007 r.³, jak również zmiana ustawy z 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych⁴ na podstawie drugiej z wymienionych ustaw uregulowały, a następnie rozszerzyły prawo członka spółdzielni dostępu do określonych dokumentów, a tym samym nałożyły na spółdzielnie określone obowiązki w tym zakresie. Jednocześnie nie budzi wątpliwości, że co najmniej część dokumentów, które mają być udostępniane członkom, a niekiedy także innym podmiotom⁵, zawiera dane osobowe w rozumieniu ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych⁶ podlegające silnej ochronie. Za dane osobowe ustawa uznaje w art. 6 ust. 1 wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Przetwarzanie danych osobowych (art. 7 pkt 2 tej ustawy) oznacza między innymi ich udostępnianie, które jest dopuszczalne tylko w wypadkach określonych w u.o.d.o. Z kolei w świetle art. 3 ust. 2 pkt 2 u.o.d.o. nie budzi wątpliwości, że ustawę stosuje się m.in. do spółdzielni, jako osób prawnych, które przetwarzają dane osobowe w związku z działalnością zarobkową lub dla realizacji celów statutowych.

Na wskazanej płaszczyźnie ścierają się zatem dwie tendencje, a mianowicie z jednej strony wyrażone w ostatnich latach dążenie ustawodawcy do wyraźnego uregulowania prawa członka spółdzielni dostępu do określonych dokumentów, a następnie do rozszerzenia zakresu tych dokumentów, w celu umożliwienia członkom skutecznej kontroli działalności spółdzielni, a zwłaszcza kontroli sposobu zarządzania jej majątkiem i wydatkowania pieniędzy wpłacanych przez członków do spółdzielni, z drugiej zaś konieczność respektowania prawa określonych osób do ochrony ich prywatności i danych osobowych. Na temat tego drugiego aspektu wypowiedział się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 15 lutego 2008 r., I CSK 358/07⁷, podkreślając, że: „Prawo do ochrony danych osobowych, rzetelnej informacji o ich gromadzeniu i przetwarzaniu i żądania sprostowania oraz usunięcia danych nieprawdziwych jest konstytucyjnie

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2003 r. nr 188, poz. 1848 ze zm., dalej: pr. spółdz.

² Ustawa z 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 122, poz. 1024.

³ Ustawa z 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 125, poz. 873.

⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2003 r. nr 119, poz. 1116 ze zm., dalej: u.s.m.

⁵ Por. art. 30 pr. spółdz., który daje prawo przeglądania rejestru członków także małżonkowi członka oraz wierzycielowi członka lub spółdzielni.

⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. nr 101, poz. 926, dalej: u.o.d.o.

⁷ OSNC 2009, z. 4, poz. 63.

zagwarantowanym prawem każdego człowieka, chronionym w art. 51 Konstytucji, zamieszczonym w tytule «Wolności i prawa osobiste». Należy podzielić dominujący w literaturze i orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego pogląd, że prawo to wywodzi się bezpośrednio z takich dóbr osobistych, jak godność człowieka oraz prawo do prywatności (...)»⁸.

Mimo praktycznego znaczenia zarysowanej problematyki w bieżącej działalności spółdzielni brak jest bliższych odniesień do niej w dotychczasowym orzecznictwie i piśmiennictwie. Ten stan zachęca do podjęcia rozważań poświęconych tej tematyce. Jest ona jednak tak złożona i wielowątkowa, że w ramach artykułu możliwe jest poruszenie tylko kwestii o podstawowym znaczeniu⁹ i podjęcie próby analizy wchodzących w grę unormowań zawartych w różnych aktach normatywnych oraz ustalenia treści zawartych w nich norm prawnych.

II. KATALOG UJAWNIANYCH DOKUMENTÓW I SPOSOBY ICH UDOSTĘPNIANIA

W obowiązującym stanie prawo dostępu do określonych dokumentów spółdzielni regulują przepisy ustawy – Prawo spółdzielcze oraz ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych¹⁰. Znamienne jest zarówno samo brzmienie wchodzących w grę przepisów, jak i sekwencja ich wprowadzania do porządku prawnego. Podstawowe znacznie mają art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. oraz art. 8¹ ust. 1 u.s.m.

W myśl art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw członek spółdzielni każdego rodzaju miał m.in. prawo do: „otrzymania odpisu statutu i regulaminów, zaznajamiania się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami obrad organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię z osobami trzecimi”.

W trakcie prac legislacyjnych nad kolejną zmianą ustaw spółdzielczych (wrzesień 2006–czerwiec 2007) uznano, że tak sformułowany przepis niewystarczająco chroni prawa członka spółdzielni mieszkaniowej dostępu do dokumentów spółdzielni i konieczne jest rozszerzenie ich zakresu przez objęcie nim także faktur oraz ustalenie innego sposobu udostępniania dokumentów. Dodano¹¹ zatem przepis art. 8¹, którego pierwszy ustęp stanowi: „Członek spółdzielni mieszkaniowej ma prawo otrzymania odpisu sta-

⁸ Jak podkreślił SN w uzasadnieniu wyroku z 8 listopada 2012 r., I CSK 190/12 (www.sn.pl), reżim ochrony prawa do prywatności i reżim ochrony danych osobowych są niezależne wobec siebie; z dawniejszego orzecznictwa zob. wyrok SN z 28 kwietnia 2004 r., III CK 442/02; ramy artykułu nie pozwalają na bliższe odniesienie się do tych złożonych zagadnień, a zwłaszcza do kwestii relacji między obydwoma reżimami.

⁹ Z tego powodu poza zakresem rozważań pozostawiam m.in. takie zagadnienia jak kwestia, czy dane osobowe przedsiębiorcy – osoby fizycznej, kontrahenta spółdzielni, podlegają ochronie przewidzianej w u.o.d.o., zagadnienie udostępniania dokumentów zawierających dane osobowe na stronie internetowej spółdzielni.

¹⁰ W treści artykułu określam je niekiedy mianem ustaw spółdzielczych.

¹¹ Por. art. 1 pkt 9 ustawy z 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 125, poz. 873.

tutu i regulaminów oraz kopii uchwał organów spółdzielni i protokołów obrad organów spółdzielni, protokołów lustracji, rocznych sprawozdań finansowych oraz faktur i umów zawieranych przez spółdzielnię z osobami trzecimi”.

W konsekwencji w odniesieniu do wszystkich spółdzielni innych niż spółdzielnie mieszkaniowe prawo członka dostępu do dokumentów spółdzielni uregulowane jest obecnie w art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. (zmienionym przez art. 2 pkt 1 ww. ustawy z 14 czerwca 2007 r.). Zgodnie z tym przepisem członek spółdzielni ma prawo „otrzymania odpisu statutu i regulaminów, zaznajamiania się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami obrad organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię z osobami trzecimi, z zastrzeżeniem art. 8¹ ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116, z późn. zm.)”.

Z uwagi na zastrzeżenia zawarte w końcowej części powyższej regulacji oraz wobec treści art. 1 ust. 7 u.s.m., stosownie do którego w zakresie nieuregulowanym w u.s.m. do spółdzielni mieszkaniowej stosuje się przepisy ustawy – Prawo spółdzielcze, jasne jest, że przepis art. 8¹ ust. 1 u.s.m. ma charakter szczególny w stosunku do regulacji dotyczącej innych spółdzielni.

Wyliczenie rodzajów dokumentów udostępnianych członkowi spółdzielni ma charakter enumeratywny (zamknięty). Ustawodawca nie posłużył się bowiem formułą „w szczególności”, charakterystyczną dla regulacji wprowadzających katalogi otwarte. Co więcej, wobec tego, że przytoczone przepisy nakładają określone obowiązki na spółdzielnię, a zarazem statuują wyjątek od niepisanej reguły, że wewnętrzne dokumenty spółdzielni nie podlegają powszechnemu – w tym nawet w stosunku do członków – ujawnieniu, ma w tej sytuacji zastosowanie zasada *exceptiones non sunt extendendae*, a zatem i z tego punktu widzenia katalog dokumentów nie podlega wykładni rozszerzającej. Oczywiście odstępstwo od tej zasady powinno mieć miejsce w wypadku, gdy załączniki do umowy stanowią jej integralną część, co prowadzi do wniosku, że także podlegają one ujawnieniu w sposób przewidziany w ustawie (udostępnienie, wydanie członkowi kopii).

Przepis art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. oraz art. 8¹ ust. 1 u.s.m. przewidują odmienne sposoby udostępniania wskazanych w nich dokumentów. W wypadku pierwszego z tych przepisów są to: otrzymanie odpisu statutu i regulaminów oraz zaznajamianie się z pozostałymi dokumentami wymienionymi w przepisie, co oznacza obowiązek spółdzielni stworzenia członkowi możliwości poznania treści dokumentu. W drugim wypadku realizacja prawa członka polega na otrzymaniu odpisu statutu i regulaminów oraz kopii pozostałych dokumentów¹².

Wskazane przepisy ustaw spółdzielczych¹³ stanowią – co do zasady – podstawę legalizującą udostępnianie danych osobowych zawartych w wymienionych tam dokumentach (art. 23 ust. 1 pkt 2, 3 u.o.d.o.)¹⁴.

Spośród różnych kategorii dokumentów, do udostępniania których spółdzielnia jest zobowiązana, w praktyce pewne wątpliwości rodzą się na tle realizacji obowiązku udo-

¹² Na temat sposobów udostępniania dokumentów przewidzianych w art. 30 i 46 § 4 pr. spółdz. zob. końcową część punktu II niniejszego opracowania.

¹³ Jak również omówione niżej przepisy art. 30 i 46 § 4 pr. spółdz.

¹⁴ Por. J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 464.

stępniania protokołów obrad i uchwał organów spółdzielni zawierających dane osobowe i dotyczących sfery prywatności członków. Przytoczone przepisy ustaw spółdzielczych nie wprowadzają żadnych ograniczeń w tej materii (w sposób wyraźny wypowiadają je natomiast w odniesieniu do umów zawieranych z osobami trzecimi)¹⁵. Tymczasem protokoły obrad rady nadzorczej dotyczące np. wykluczenia czy wykreślenia ze spółdzielni mogą zawierać nie tylko zwykłe dane osobowe, ale nawet dane wrażliwe w rozumieniu art. 27 u.o.d.o., jak np. dane dotyczące nałogów członka spółdzielni. W takim wypadku uzasadnione jest przekonanie, że – poza szczególnymi wypadkami, gdy członek, którego dane dotyczą, wyrazi na piśmie zgodę na przetwarzanie jego danych wrażliwych albo przetwarzanie dotyczy danych, które zostały podane do publicznej wiadomości przez osobę, której dotyczą (art. 27 ust. 2 pkt 1 i 8 u.o.d.o.) – w rozważanych okolicznościach nie istnieje podstawa legalizująca przetwarzanie danych w rozumieniu art. 27 ust. 2 u.o.d.o. W szczególności nie można uznać, że mamy tu do czynienia z sytuacją, w której przepis szczególny innej ustawy zezwala na przetwarzanie takich danych bez zgody osoby, której dane dotyczą, i stwarza pełne gwarancje ich ochrony (art. 27 ust. 2 pkt 2 u.o.d.o.). Dla uchylenia zakazu przetwarzania danych wrażliwych jest bowiem wymagane spełnienie pewnych warunków: 1) przepis ustawy szczególnej nie pozostawia wątpliwości co do uchylenia zakazu przetwarzania danych wrażliwych i wyraźnie wskazuje takie dane lub ich typy należące do tej kategorii, 2) przepis przewiduje uprawnienie do przetwarzania danych wrażliwych bez zgody osoby, której dotyczą¹⁶. Przytoczone przepisy ustaw spółdzielczych nie spełniają tych warunków, a zatem nie mogą być uznane za podstawę legalizującą ujawnianie danych wrażliwych.

W rozważanych okolicznościach nie dochodzi także do uchylenia zakazu przetwarzania danych wrażliwych na podstawie art. 27 ust. 2 pkt 4 u.o.d.o., który ma zastosowanie do spółdzielni mieszkaniowych, jako organizacji nieprowadzących działalności nastawionej na osiągnięcie zysku, gdyż takie ujawnienie nie jest niezbędne do wykonania statutowych zadań spółdzielni.

Dla uniknięcia jakichkolwiek wątpliwości w tak delikatnej materii celowe wydaje się wyraźne uregulowanie pewnych ograniczeń w samych ustawach spółdzielczych przez stworzenie podstawy do usuwania (zaciemniania/wybielania) z udostępnianych protokołów (ich kopii) lub uchwał organów spółdzielni tych fragmentów, które dotyczą prywatności i danych osobowych¹⁷.

W działalności spółdzielni mieszkaniowych szczególne znaczenie ma udostępnianie faktur i umów zawartych z osobami trzecimi. W tym kontekście konieczne jest sprecyzowanie zakresu pojęcia „osoba trzecia”, użytego w art. 8¹ ust. 1 u.s.m. (podobnie w art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz.). Sporne jest bowiem, czy za „osobę trzecią” może być uznany członek spółdzielni i jej pracownik będący członkiem. Dla wyjaśnienia tej kwestii trzeba się najpierw odwołać do przepisów art. 32–34 pr. spółdz. w brzmieniu pierwotnym¹⁸, regulujących instytucję postępowania wewnątrzspółdzielczego, które stanowiły norma-

¹⁵ Zob. punkt III niniejszego opracowania.

¹⁶ Zob. P. Barta, P. Litwiński, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 283 i n.; J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona*, s. 556; A. Krasuski, *Dane osobowe w obrocie tradycyjnym i elektronicznym*, Warszawa 2012, s. 147.

¹⁷ Na temat sposobu ograniczania dostępu *de lege lata* zob. punkt III niniejszego opracowania.

¹⁸ Dz.U. z 1982 r. nr 30, poz. 210.

tywną podstawę podziału praw i obowiązków, jakie mogą istnieć w relacji członek–spółdzielnia, na trzy kategorie:

- 1) prawa i obowiązki wynikające ze stosunku członkostwa, identyczne dla wszystkich członków i powstające co do zasady w momencie nawiązania stosunku członkostwa¹⁹,
- 2) prawa i obowiązki pochodne od stosunku członkostwa²⁰,
- 3) „inne prawa i obowiązki wynikające ze stosunków prawnych, w których członek spółdzielni występuje wobec niej jako osoba trzecia (np. wynajmuje spółdzielni lokal, poręcza za jej dług)”²¹,

przy czym w sprawach wynikających ze stosunku członkostwa wyczerpanie postępowania wewnątrzspółdzielczego przed wystąpieniem na drogę sądową było obligatoryjne, w wypadku zaś spraw pochodnych od członkostwa – fakultatywne.

Wskazaną na wstępie ustawą z 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw zmodyfikowano przepis art. 18 pr. spółdz., a w treści art. 18 § 1 i 7 nawiązano wprost do przedstawionego wyżej podziału spraw na wynikające z członkostwa oraz pochodne od stosunku członkostwa. Jak wynika natomiast z powyższego wyliczenia rodzajów praw i obowiązków występujących w spółdzielni, istnieją takie relacje między członkiem a spółdzielnią, w których członek występuje jako osoba trzecia. Ta kategoria relacji pozostawała i pozostaje poza regulacją zawartą w ustawach spółdzielczych, a także poza unormowaniami przewidzianymi w statucie spółdzielni i opartych na nim uchwałach. Podstawą prawną kształtowania tych stosunków są umowy i nawet gdy są zawierane z członkiem spółdzielni, to jest on traktowany tak, jakby nie należał do spółdzielni²². Przykładem takiej sytuacji jest zawarcie przez spółdzielnię z jej członkiem umowy o pracę czy innej umowy będącej podstawą świadczenia pracy, umowy sprzedaży samochodu czy umowy najmu lokalu użytkowego.

W wypadku ostatnio wymienionych relacji decydującej roli nie odgrywają kryteria podmiotowe, tj. okoliczność, że stronami danego stosunku prawnego są członek i spółdzielnia, lecz kryterium o charakterze przedmiotowym – powstanie stosunku prawnego w wyniku zawarcia umowy, przedmiot danego stosunku prawnego (rzecz, świadczenie pracy, usługi). Z tych względów nie podzielam stanowiska, że osobami trzecimi w rozumieniu art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. oraz art. 8¹ ust. 1 u.s.m. nie mogą być członkowie spółdzielni ani pracownicy spółdzielni²³. Ocena ich statusu musi oczywiście następować z uwzględnieniem charakteru danego stosunku prawnego, podstawy jego powstania i przedmiotu, ale nie jest możliwe aprioryczne wyłączenie takiej konfiguracji.

W ostatnim okresie, z uwagi na rozbieżności w orzecznictwie przy wykładni terminu „osoba trzecia”, jakim operują art. 18 § 2 pkt 3 i art. 8¹ ust. 1 u.s.m., szczególnie aktualna stała się kwestia, czy osoba zatrudniona w spółdzielni mieszkaniowej jest „osobą trzecią” w rozumieniu tych przepisów, w tym zwłaszcza w sytuacji, gdy jest członkiem tej spółdzielni. Źródłem zainteresowania tą kwestią jest częste w praktyce spółdzielni

¹⁹ Por. M. Wrzolek-Romańczuk, *Postępowanie wewnątrzspółdzielcze*, Warszawa 1991, s. 56 i n.

²⁰ Zob. K. Pietrzykowski, *Zmiany w prawie spółdzielczym*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 21, s. 1048.

²¹ K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*, Warszawa 1995, s. 67.

²² Por. P. Zakrzewski, *Status prawny członka spółdzielni mieszkaniowej w spółdzielczych stosunkach lokatorskich*, Warszawa 2010, s. 45.

²³ Tak R. Dziczek, *Spółdzielnie mieszkaniowe. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 197.

mieszkańczych dążenie członków do uzyskania dostępu do informacji o wysokości zarobków prezesa i członków zarządu. Kontrowersja w tej materii stała się na tyle poważna, że Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) skierował wniosek do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie tego zagadnienia prawnego²⁴. Podstawą sformułowania wniosku była analiza orzecznictwa sądów rejestrowych w sprawach, w których członkowie spółdzielni mieszkaniowych występowali z wnioskami o zobowiązanie spółdzielni do udostępnienia (wydania kopii) umów zawieranych przez spółdzielnię z osobami świadczącymi pracę na jej rzecz na podstawie umowy o pracę, zlecenia, o dzieło czy innej podobnej umowy. Jak podkreślono we wniosku RPO, rozstrzygnięcie wskazanej kwestii jest o tyle istotne, że uznanie, iż omawiana osoba nie jest „osobą trzecią” w rozumieniu rozważanych przepisów, wyłącza obowiązek spółdzielni udostępnienia takiej umowy (wydania jej kopii).

Analiza rozbieżnych orzeczeń przytoczonych we wniosku RPO wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Istotne jest stanowisko samego Rzecznika, który opowiada się za uznaniem, że „(...) pracownik spółdzielni, niezależnie od tego, czy jest członkiem spółdzielni czy nie, działając w charakterze jej pracownika i w tym charakterze zawierając umowy ze spółdzielnią, jest «osobą trzecią»”. Takie stanowisko zasługuje w pełni na aprobatę. Jak podkreślono we wniosku RPO, dla uzasadnienia takiego zapatrywania, w odniesieniu do pracownika będącego członkiem spółdzielni, nie jest wystarczające zaakcentowanie odrębności danej osoby od samej spółdzielni i „wspólnoty jej członków” (tak jest tylko w wypadku pracownika niebędącego członkiem spółdzielni). Jest tu konieczne – wskazane już we wcześniejszej części rozważań niniejszego opracowania – odróżnienie stosunków prawnych, które pozostają w związku ze stosunkiem członkostwa spółdzielni oraz powstających i istniejących bez takiego związku. Rzecznik Praw Obywatelskich trafnie zalicza umowy będące podstawą świadczenia pracy do tej drugiej kategorii.

Wątpliwości budzi natomiast zawarta w końcowej części wniosku RPO wykładnia pojęcia „osoba trzecia”, której wynik prowadzi do uznania, że „(...) chodzi tu o każdą osobę trzecią nie w stosunku do spółdzielni mieszkaniowej, ale w stosunku do członka spółdzielni mieszkaniowej, któremu powołane przepisy²⁵ przyznały określone prawo. Innymi słowy, chodziłoby w takim wypadku o każdą umowę, której stroną jest spółdzielnia mieszkaniowa i inny – niż członek pragnący zrealizować swoje prawo z art. 8¹ ust. 1 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych – podmiot. Z punktu widzenia członka spółdzielni każdy podmiot będący stroną umowy ze spółdzielnią mieszkaniową inny niż on sam, jest bowiem osobą trzecią”. Nie podzielam tego zapatrywania. O kwalifikacji danej osoby z punktu widzenia rozważanych kontrowersji powinny decydować wyżej przywołane okoliczności o charakterze przedmiotowym.

Z punktu widzenia potrzeb praktyki celowe jest jeszcze rozważenie zakresu przedmiotowego postanowień umownych podlegających udostępnieniu. Jako naturalne nasuwa się pytanie, czy to udostępnienie ma nastąpić bez żadnych zmian w treści umów, czy np. po zanonimizowaniu (zaciemnieniu/wybieleniu) określonych danych. Samo brzmienie

²⁴ Wniosek oznaczony jako RPO-696122-IV/12/KD; w SN sprawa została zarejestrowana pod sygn. III CZP 21/13, zagadnienie prawne zostanie rozpoznane przez skład siedmioosobowy.

²⁵ To znaczy art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. i art. 8¹ u.s.m.

przepisu art. 18 § 2 pkt 3 i art. 8¹ ust. 1 u.s.m. nie zawiera wskazań. Skoro jednak art. 8¹ ust. 1 u.s.m. stanowi, że członek spółdzielni mieszkaniowej ma prawo otrzymania kopii umów zawieranych przez spółdzielnię z osobami trzecimi, i zważywszy na to, że w języku polskim „kopia” oznacza „to, co jest dokładnym powtórzeniem, odtworzeniem oryginału”²⁶, trzeba uznać, że realizacja obowiązku spółdzielni mieszkaniowej powinna polegać na dokładnym odwzorowaniu treści umowy²⁷. Wyjątek, wynikający z przepisu szczególnego, stanowią jednak te postanowienia umowy (załącznika stanowiącego jej integralną część), które zawierają tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 11 ust. 4 ustawy z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji²⁸.

Spółdzielnie wszystkich rodzajów są ponadto obowiązane do udostępniania – przez dopuszczenie do przeglądania – danych zawartych w rejestrze członków spółdzielni. Zgodnie z art. 30 pr. spółdz. zarząd spółdzielni prowadzi rejestr członków zawierający ich imiona i nazwiska oraz miejsce zamieszkania (w odniesieniu do członków będących osobami prawnymi – ich nazwę i siedzibę), wysokość zadeklarowanych i wniesionych udziałów, wysokość wniesionych wkładów, ich rodzaj, jeżeli są to wkłady niepieniężne, zmiany tych danych, datę przyjęcia w poczet członków, datę wypowiedzenia członkostwa i jego ustania, a także inne dane przewidziane w statucie. Członek spółdzielni, jego małżonek i wierzyciel członka lub spółdzielni mają prawo przeglądać rejestr.

Niektóre informacje wymienione w art. 30 pr. spółdz. mają charakter danych osobowych – poza oczywistymi, jak imiona, nazwiska, miejsce zamieszkania, dotyczą one także sytuacji majątkowej członka w spółdzielni²⁹. Przepis określa krąg osób, które mają prawo przeglądać rejestr. Są to: członek spółdzielni, jego małżonek i wierzyciel członka lub spółdzielni. Krąg podmiotów uprawnionych do przeglądania rejestru został określony enumeratywnie. Także i w tym wypadku nie jest więc zasadna rozszerzająca interpretacja. Ponadto, jak podkreślono w literaturze³⁰, prawo przeglądania rejestru nie rozciąga się na akta członkowskie, a więc ich udostępnienie powinno być co do zasady uznane za naruszenie zasad ochrony danych osobowych.

Ustawa Prawo spółdzielcze reguluje ponadto obowiązki informacyjne spółdzielni w stosunku do jej organu kontrolnego – rady nadzorczej. W myśl art. 46 § 4 pr. spółdz. w celu wykonania swoich zadań rada może żądać od zarządu, członków i pracowników spółdzielni wszelkich sprawozdań i wyjaśnień, przeglądać księgi i dokumenty oraz sprawdzać bezpośrednio stan majątku spółdzielni. Użycie w treści przepisu sformułowania „rada może żądać” uzasadnia zapatrywanie, że uprawnienia określone w art. 46

²⁶ *Mały słownik języka polskiego*, pod red. S. Skorupki, H. Auderskiej, Z. Łempickiej, Warszawa 1968, s. 302.

²⁷ Rozważając podobne zagadnienie na tle przepisów ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, w uzasadnieniu wyroku z 8 listopada 2012 r., I CSK 190/12 (www.sn.pl), SN wyraził zapatrywanie, że: ujawnienie imion i nazwisk osób zawierających umowy cywilnoprawne z jednostką samorządu terytorialnego nie narusza prawa do prywatności tych osób, o którym mowa w art. 5 ust. 2 u.d.i.p. Sąd Najwyższy zastrzegł jednak, że problem ten może być rozstrzygnięty jedynie na tle konkretnych okoliczności danej sprawy.

²⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2003 r. nr 153, poz. 1503 ze zm.

²⁹ W kwestii uznania informacji o sytuacji majątkowej osoby fizycznej za dane osobowe zob. uzasadnienie wyroku SN z 15 lutego 2008 r., I CSK 358/07, OSNC 2009, nr 4, poz. 63.

³⁰ A. Stefaniak, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 51.

§ 4 pr. spółdz. odnoszą się do rady jako organu spółdzielni, a nie do jej poszczególnych członków. Rada może jednak udzielić upoważnienia konkretnemu swemu członkowi do korzystania z tych uprawnień³¹.

III. OGRANICZENIA DOSTĘPU DO DOKUMENTÓW I ZAWARTYCH W NICH DANYCH

W myśl art. 18 § 3 pr. spółdz. spółdzielnia może odmówić członkowi wglądu do umów zawieranych z osobami trzecimi, jeżeli naruszałoby to prawa tych osób lub jeżeli istnieje uzasadniona obawa, że członek wykorzysta pozyskane informacje w celach sprzecznych z interesem spółdzielni i przez to wyrządzi spółdzielni znaczną szkodę. Odmowa powinna być wyrażona na piśmie. Członek, któremu odmówiono wglądu do umów zawieranych przez spółdzielnię z osobami trzecimi, może natomiast złożyć wniosek do sądu rejestrowego o zobowiązanie spółdzielni do udostępnienia tych umów. Wniosek należy złożyć w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia członkowi pisemnej odmowy.

Analogiczna regulacja nie została zawarta w ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych. Na podstawie art. 1 ust. 7 u.s.m. oraz przy wykorzystaniu *argumentum a minori ad maius* należy jednak przyjąć, że ma ona zastosowanie także do spółdzielni mieszkaniowych, w których aktualny jest obowiązek wydania kopii umów zawartych z osobami trzecimi³². Jeżeli bowiem spółdzielnia – z przyczyn wskazanych w art. 18 § 3 pr. spółdz. – może odmówić wglądu do umów zawartych z osobami trzecimi, to tym bardziej może w takich okolicznościach odmówić wydania kopii tych umów. Konsekwentnie trzeba uznać, że członkowi przysługuje prawo zwrócenia się do sądu z wnioskiem o zobowiązanie spółdzielni do wydania kopii takich dokumentów.

Odmowa przez spółdzielnię udostępnienia umowy zawartej z osobą trzecią z powołaniem się na obawę naruszenia praw tej osoby może w praktyce nastąpić m.in. w sytuacjach określonych w hipotezie normy zawartej w art. 11 ustawy z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Zgodnie z art. 11 ust. 1 tej ustawy czynem nieuczciwej konkurencji jest bowiem m.in. przekazanie i ujawnienie cudzych informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa³³, jeżeli zagraża lub narusza interes przedsiębiorcy.

Według literalnego brzmienia przepisu art. 18 § 3 pr. spółdz. wskazane rozwiązania, to znaczy możliwość odmowy przez spółdzielnię wglądu do dokumentów oraz prawo członka wystąpienia do sądu o zobowiązanie spółdzielni do ich udostępnienia, nie odnoszą się do dokumentów wymienionych w art. 18 § 2 pkt 3 pr. spółdz. i art. 8¹ ust. 1 u.s.m. – innych niż umowy zawarte z osobami trzecimi. Analiza modelu regulacji obowiązków informacyjnych spółdzielni i praw członka związanych z realizacją tego

³¹ Por. *ibidem*, s. 84.

³² Tak R. Dziczek, *Spółdzielnie*, s. 198; M. Wrzolek-Romańczuk, *Niewykorzystane szanse nowelizacji. Uwagi do ustawy z 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw*, cz. 1, „Palestra” 2007, nr 7–8, s. 135.

³³ Definicja tajemnicy przedsiębiorstwa jest zawarta w art. 11 ust. 4 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

obowiązku prowadzi jednak do przekonania o zasadności analogicznego stosowania wskazanych instrumentów – w spółdzielniach wszystkich rodzajów – także w odniesieniu do tych pozostałych dokumentów³⁴.

Taka potrzeba zarysowuje się zwłaszcza w odniesieniu do udostępniania lub wydawania kopii uchwał organów spółdzielni lub protokołów obrad organów spółdzielni w części dotyczącej osobistych spraw członka, sytuacji majątkowej i rodzinnej, rozpatrywanych np. w związku z zaległościami w opłatach za korzystanie z lokalu albo przy okazji podejmowania uchwały o wykluczeniu czy wykreśleniu członka. Jak już bowiem wskazano, takie uchwały i odpowiednie fragmenty protokołów obrad organów spółdzielni zawierają dane osobowe w rozumieniu art. 6 u.o.d.o., w tym także dane wrażliwe w rozumieniu art. 27 ust. 1 u.o.d.o.

W podobnych sytuacjach *de lege lata* wchodzi w grę stosowanie przez spółdzielnię (także mieszkaniową) w drodze analogii przepisu art. 18 § 3 zd. 1 pr. spółdz. z powołaniem się na możliwość naruszenia praw członków lub innych osób, których dane miałyby być ujawnione. O ile bowiem na aprobatę zasługuje uregulowanie praw członków zapoznawania się z dokumentami w zakresie dającym im możliwość skutecznej kontroli działalności spółdzielni, a zwłaszcza kontroli sposobu zarządzania majątkiem spółdzielni i wydatkowania pieniędzy wpłacanych do spółdzielni, o tyle te względy nie są aktualne w odniesieniu do danych zawartych w protokołach obrad organów spółdzielni czy ich uchwałach dotyczących prywatności określonych osób. Posługując się konkretnym przykładem, trzeba wskazać, że ujawnieniu powinna podlegać uchwała rady nadzorczej spółdzielni określająca wynagrodzenie prezesa (członków) zarządu spółdzielni. Nie jest zaś zasadne ujawnienie członkowi spółdzielni uchwały o wykluczeniu (wykreśleniu) innego członka, a tym bardziej uzasadnienia takiego rozstrzygnięcia, które może zawierać nawet wrażliwe dane osobowe. Problem jest istotny, gdyż naruszenie przez spółdzielnię przepisów ustawy o ochronie danych osobowych może pociągać odpowiedzialność zarówno cywilną, jak i karną³⁵.

Zastosowanie przez spółdzielnię przedstawionego wyżej rozwiązania wydaje się lepsze niż „samodzielne”, bez wyraźnej podstawy prawnej, anonimizowanie (zamazanie/zabielanie) odpowiednich fragmentów uchwał lub protokołów obrad organów spółdzielni, których ujawnienie naruszałoby prawo członka do prywatności.

Konsekwentnie trzeba uznać, że analogiczne zastosowanie art. 18 § 3 pr. spółdz. w rozważanych tu okolicznościach oznacza, że członkowi spółdzielni przysługuje prawo wystąpienia do sądu rejestrowego z wnioskiem o nakazanie udostępnienia dokumentów innych niż umowy zawarte z osobami trzecimi. Wyważenie racji zainteresowanych „stron” i ustalenie, które wartości powinny ustąpić w danej sytuacji, będzie należeć do sądu. Zasadne byłoby przy tym uznanie, że to sąd rejestrowy może w swym orzeczeniu oznaczyć, które części uchwały (protokołu) powinny być udostępnione członkowi. Sąd rejestrowy mógłby bowiem zastosować prokonstytucyjną wykładnię wchodzących w grę przepisów ustaw spółdzielczych, odwołując się do art. 47 Konstytucji, który za-

³⁴ W aspekcie zabezpieczenia praw członka do uzyskania dostępu do dokumentów wewnętrznych spółdzielni tak K. Korus, *Komentarz do zmiany art. 18 ustawy – prawo spółdzielcze wprowadzonej przez Dz.U. z 2005 r. nr 122, poz. 1024, Lex*.

³⁵ Szerzej w tej materii zob. T. A. J. Banyś, J. Łuczak, *Ochrona danych osobowych w praktyce*, Wrocław 2013, s. 176 i n.; P. Barta, P. Litwiński, *Ustawa o ochronie danych*, s. 446 i n.

pewnia ochronę prawną życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz prawa do decydowania o swoim życiu osobistym, jak również do art. 51 ust. 1, który stanowi, że nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby. W braku wyraźnego unormowania takie stanowisko może być jednak trudne do akceptacji i realizacji przez sądy. Dla usunięcia wątpliwości interpretacyjnych w tej kwestii celowe jest więc jej wyraźne uregulowanie w ustawie.

Summary

Małgorzata Wrzolek-Romańczuk

THE ACCESS TO DOCUMENTS OF A COOPERATIVE
AND PERSONAL DATA PROTECTION

Two somehow contradictory tendencies are expressed in the regulations concerning cooperatives: a right of a member to be provided with information regarding the control over the business of a cooperative and the compliance with personal data protection requirements. The main objective of this article is to duly interpret these regulations in a manner enabling observing both of them. In this article the documents required to be disclosed and the means of the disclosure thereof are presented. As most of these documents contain personal data, including sensitive personal data, certain restrictions need to be introduced as at present only the access to information regarding contracts made by a cooperative is expressly restricted.

KEY WORDS: access to documents of a cooperative, personal data protection, information, means of disclosure of documents of a cooperative

POJĘCIA KLUCZOWE: ochrona danych osobowych, dostęp do dokumentów spółdzielni, sposoby udostępniania dokumentów